

УДК 187.01

Л. САФОНІК

МІСЦЕ ЕКЛЕКТИКИ У СФЕРІ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ

Філософське мислення як мислення взагалі цілісне за внутрішньою природою. Можна стверджувати, що будь - яке мислення за своїми внутрішніми законами є філософським , тому кожна людина живе за законами філософського розуміння. Це завдяки кантівській " трансцедентальній єдності аперцепцій". Реальна основа пізнання дає змогу людині трансцедентувати саму себе, тобто прагнути зрозуміти, відчуття щось більше, що існує"... поверх і окрім ситуації, яку вона сприймає і яка на неї впливає" [6; 6-7]. Людина трансцедентує саму себе, тому виникає платонівська проблема: можливо десь за межами її свідомості, у деякій вищій реальності, трансцедентне існує у вигляді чистих ідей, сутностей.

Але для розмови з цією іншою реальністю її мовою потрібна спеціальна підготовка, необхідне формування специфічної людської діяльності, яка включатиме це трансцедентування, а саме " думаю, отже існую". Ця діяльність існує на рівні акту рефлексивного мислення внаслідок того, що утримується у трансцедентуванні трансцедентного. " Трансцедентування можна тільки дублювати: воно відбувається спонтанно, і з'являється його рефлексивний дубль , який відтворюється механічно, і не інакше. Зі сторони неможливо описати трансцедентування. Можна відтворити тільки його свідомість. І ця свідомість - той матеріал, із якого філософ творить дійсні або істинні поняття про речі зовнішнього світу. Отже, " аналіз свідомості є знаряддя філософствування і те, з чим воно працює" [6;6-7]. Згідно з філософією Платона, все це сутність пізнання, отже згадки .

Ця згадка відбувається не лише на рівні вивчення шкіль і учень філософії , а також на основі рефлексивного пізнання. Завдання філософської освіти, полягає у тому, щоб навчити індивіда жити у світі рефлексії. Але для того, щоб піднятися до рівня відчуття цього світу і, таким способом, самого себе, необхідні методичне навчання і фундаментальна освіта. Отже потрібно розглянути місце і роль еклектики у розвитку цього процесу.

Оскільки філософія "... обов'язково передбачає певне спеціальне зусилля, яке реалізується з допомогою думки або свідомості, завдяки чому можливе відкриття буттєво - особистісного начала у людини" [7;16], то еклектика виступає як першочергове зусилля, напрям людської волі та дій на пізнання у сфері філософської освіти. Це зусилля - спроба перебудови логічних основ власного індивідуального мислення, спроба обґрунтування

первинних понять і уявлень особистості про саму себе і навколишній світ. Індивід постає перед проблемою, що система відносин, притаманна його життєвому досвіду, не завжди співвідноситься зі світом ідеальних предметів філософії. Бо, як пише В. А. Конєв, "парадигма філософського мислення "буття як буття" орієнтує людину в пізнанні та діяльності на світ, який існує за межами людини, не тільки об'єктивний, а й абсолютний, з яким людина зобов'язана погодити і свій розум / теорії /, і свої цілі та вартості" [2;17].

Погодимось з Х. Ортегою-і-Гассетом, що "... філософія зароджується і відроджується тоді, коли людина втрачає віру або систему традиційних вірувань і, отже, поринає у сумнів..." [4;307]. Тому не дивно, що окрема індивідуальність сприймає цей процес як стан внутрішньої душевної дисгармонії, завдяки чому особистість перебуває у парадоксальному становищі.

Суть цього парадоксу полягає у тому, що освіта - це сфера Загального, а індивід сам по собі живе за законами індивідуального мислення. Завдання освіти полягає у тому, щоб індивід з допомогою вчителя досяг рівня загального, у той час, як і в індивідуальності загальне знаходить своє наявне буття. Проблема ускладнюється ще і тим, що загальне перебуває у сфері відчуженого духу, об'єктивацією якого є філософські тексти.

Знання, закодоване у цих текстах, ми називаємо "застиглим". Сам факт наявності "застиглого" знання продукує можливість присвоєння його всіма тими, хто бере на себе право привласнення. Це є однією із головних онтологічних основ постійного відродження еkleктики у сфері філософського пізнання. Еkleктика з'являється разом із необхідністю постійного коментування того "застиглого знання", що наявне. "Немає ніякої випадковості, як, втім, і нашої провини, у тому, що спочатку у всій багатоманітності минулого філософії ми зауважуємо збіговисько суперечливих, а потім хибних думок, і тільки після цього ми бачимо, що кожне філософське вчення прагне уникнути похибок свого попередника і тим самим використовує його; ще пізніше ми починаємо розуміти, що таке навряд чи можливе, якби ці похибки частково не були істинними; і нарешті, ми бачимо, як ці частини істини відроджуються у якості складових частин сучасної філософії" [4; 224], - пише Х. Ортега-і-Гассет. Тому еkleктика є першочерговим способом розвитку розуму. Варто зазначити, що таку розвинутість розуму дає вивчення, дослідження історико - філософських текстів.

Дослідження історико - філософських текстів як "застиглого" знання, у розумінні того, що їх необхідно прочитати, зрозуміти, запам'ятати, дає

змогу піднятися від рівня еклектичного сприйняття знання до рівня духовно - творчого засвоєння філософської проблематики. Сприйняття цього різнопланового матеріалу є тим обов'язковим періодом учнівства, який ми маємо на цьому рівні розвитку освіти. Отже, еклектика - це період учнівства.

Він характеризується тим, що, з одного боку, іде грандіозна внутрішня робота, спрямована на залучення до сфери духу, а з іншого - наполеглива робота з "матеріалом", тобто філософськими текстами. Еклектику в сфері філософської освіти можна назвати філософією школярства.

Природно, що індивід відчуває однобічність цього періоду навчання, бо істинне "... навчання не може здійснюватися з допомогою одних текстів, тому що текст відноситься до тих об'єктивувань культури, до тих випадкових згущень свідомості у мові, які не дають уяви про істину філософії" [5;20]. Тому на цьому формальному шляху, але з іманентною змістовністю прилучення до сфери духовного, індивід відчуває себе як зовнішню, негативну свідомість, що "має свій зміст перед собою як деяку настільки ж відсталу дійсність" [1;260].

Водночас варто зазначити, що "... цей світ є духовна сутність, він сам у собі є взаємопроникненням буття та індивідуальності; це його наявне буття - твір самосвідомості, але також безпосередньо наочно наявна чужа йому дійсність, наділена властивим їй буттям, у якій самосвідомість себе не впізнає" [1;260].

На цьому рівні пізнання філософія для індивідуальності є зовнішньою данністю, вона - її робота і, очевидно, не позитивна, а негативна. Еклектика як негація становлення філософа виступає тим способом пізнання, який допомагає формуванню культури дефініції. Індивід, котрий пізнає сутність філософського знання, на цьому етапі розвитку є відкритою системою, яка завдяки саморозвитку через навчання сприймає елементи найрізноманітніших шкіл, течій, поглядів.

Таке становище у власному розвитку індивідуальність сприймає хворобливо. Але водночас у цій негативній роботі індивідуальність здобуває своє особисте сутнє буття. Для досягнення такого рівня буття індивід змушений увійти у сферу відчуження духу і відмовитися від попередньої форми розуміння світу і самого себе. На перших етапах цього руху індивідуальності здається, що це відчуження від звичного способу світорозуміння і світобачення вимушене. Тобто воно відбувається під тиском зовнішнього примусу все ще чужого їй духу. Але насправді цей процес чистого спустошення, як наголошує Гегель, необхідний, бо у цьому процесі відчуження від самого себе і попередньої форми наявного буття, у процесі розчинення цих начал, у цій негативній роботі індивід здобуває

свою дійсну сутність і самість. Можемо сказати, що процес відчуження водночас виступає як процес придбання. Ці процеси взаємопов'язані. Розвиток взаємного процесу об'єднує тотожність духу суб'єкта, дії і становлення духовного буття філософа. Ці полярні терміни, що мають свої визначення - бути для себе власною дійсністю, становлять єдність, дійсність якої є Дух. Дух у процесі відчуження і привласнення виступає як деякий середній термін, що є винятком із дійсності цих сторін і відрізняється від них.

Еклектика у сфері філософської освіти - перша форма придбання та привласнення знання на шляху розвитку духу. Цей дух сам по собі має певну дійсність і предметність, які ми називаємо істинним або дійсним філософствуванням.

Механізм становлення такого виду світобачення і світорозуміння полягає у тому, що "духовна субстанція починає існувати тільки тоді, коли знаходить свої сторони самосвідомості, які знають лише ось що чисту самість як дійсність, що має безпосередню значущість і насправді знають, що вони постають такими завдяки опосередкуванню, яке відчужує" [1; 273]. Завдяки цьому процесові еклектика як момент становлення дійсної самосвідомості на рівні з іншими здатна возвеличитися до категорії, яка знає саму себе, і "... тим самим до того, що вони суть моменти духу; завдяки опосередкуванню дух вступає в наявне буття як духовність" [1; 272].

Еклектика як момент духовного сприйняття світу обов'язково має знати й усвідомлювати межі свого розвитку. Еклектика - це методологічний елемент розвитку і становлення високоосвіченого фахівця. До недавнього часу ми чули про необхідність досягнення рівня діалектичного мислення як абсолюту, що можна раз досягнути і назавжди утримати. Дійсно, на рівні чистого буття діалектика абсолютна, але на межі дотику наявного буття світу з суб'єктивністю людини вона втрачає абсолютність. Діалектична дійсність - це дійсність розвитку духу, в яку необхідно весь час "входити" по-новому. Це досягається внаслідок того, що індивідуальність здатна до духовного помислу і дії. Як правильно пише М. К. Мамардашвілі, "істини діалектики важко вловити" і те, "що виглядає як філософія і висловлюється у вигляді деяких систем та вчень,- все це насправді техніка "поринання" [3; 4] у внутрішній світ філософії.

Еклектика - це одна з таких технік "поринання" у світ філософії. На нашу думку, сам факт наявності таких способів пізнання, як діалектика й еклектика, засвідчує, що найкраще у цьому взаємозв'язку двох методів вважати еклектику формалістичним способом пізнання.

Таке твердження зумовлене, з одного боку, складною різноманітністю і водночас обмеженістю спонукальних причин, які

скеровують людську думку, а з іншого боку - невичерпаністю предмету філософії. До того ж погодимося з тим фактом, що лише філософи у дійсному розумінні цього слова мають здатність відчутти і відобразити у слові, понятті живу "гру" буття світового та людського. У цьому певним чином приховується таємниця однобічності філософських поглядів і філософських систем.

Еклектика як вміння поєднувати різноманітні вчення, думки дає змогу побачити перспективу розвитку творчої думки.

Однак складно передбачити напрями розвитку як індивідуальної, так і філософської думки, бо "позаду логічної роботи основоположень і наслідків стоять як спонукаюча, скеровуюча і стримуюча сили, психологічні та історичні фактори, здебільшого нелогічної природи, але сильніші за будь-яку логіку, а попереду її розливається безмежне царство дійсності, яка зваблює пізнати і перемогти її, але водночас опирається у цьому" [8,2]. За словами Р. Фалькенберга: " згідно зі законом суперечності та мирного співіснування цих суперечностей зразу після Г. Лейбніца мала би з'явитися філософія А. Шопенгауера, який протиставив його оптимістичному інтелектуалізму свій песимістичний етемізм, а за ним мала наступити пора для прекрасного розквіту філософії Ф. Е. Д. Шлейермахера, який гармонійно поєднав ці протилежні філософські доктрини у конкретному вченні відчуття, проте розвиток теоретичної думки пішов іншим шляхом" [8,4]. Проблеми, які мали місце у філософії Р. Декарта, Д. Локка, Г. Лейбніца, погрупував і систематизував І. Кант.

Такий розвиток філософського пізнання не заперечує гегелівського твердження щодо поступового руху філософської думки, але засвідчує, що філософські доктрини створюються окремим індивідумом, якому властивий власний спосіб світорозуміння і світобачення. Адже, яка користь від гри слів, якщо не враховувати унікальності, самотності творця.

Вірогідне те твердження, що природа нашого розумового споглядання переходується не стільки в абстрактному мисленні, скільки у фантазії, серці та характері митця. Тому еклектика - це первинний основоположний принцип пошуку нового шляху розвитку пізнання.

-
1. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа // Сочинения — М., 1959. — С. 440.
  2. Конев В.А. Философия культуры и парадигмы философского мышления // Философские науки. — № 6.-1991. — С. 16-29.
  3. Мамардашвили М. К. О философии // Вопросы философии. — № 5. 1991. — С.4 .
  4. Ортега-и-Гассет. Что такое философия? — М., 1991. — 382с.

5. *Рыклин М.К.* Метафизика речи // Вопросы философии. — 1991. — № 5.— С. 20.
6. *Сенокосов Ю.П.* Признание философа // Мераб Мамардашвили. Как я понимаю философию. — М., 1990. — С. 5-13.
7. *Сенокосов Ю.П.* О философе и о его работе // Вопросы философии. — 1991. — № 5.— С. 15-17.
8. *Фалькенберг Р.* История новой философии. — Спб., 1894.- — 362с.

L.Safonik

ECLECTICISM IN THE SPHERE OF THE PHILOSOPHICAL EDUCATION

Eclecticism - is the method of philosophical knowledge. Eclecticism is the period of collection and primitive summarising of the material in the sphere of philosophical education. Eclecticism is the period of studies in philosophy .